

Broedende Steltkluten *Himantopus himantopus* in Nederland in 1989

Breeding Black-winged Stilts *Himantopus himantopus* in The Netherlands in 1989

PETER L. MEININGER & HANS SCHEKKERMAN

In Europa broedt de Steltkluut vooral in landen rond de Middellandse Zee en de Zwarte Zee. In jaren waarin de Zuid Europese broedgebieden zijn uitgedroogd, kan een aanzienlijk aantal Steltkluten zich verplaatsen naar noordelijker delen van Europa. In NW-Europa komt de soort bij deze invasies vooral tot broeden in België en Nederland (Glutz von Blotzheim *et al.* 1977, Cramp & Simmons 1983). Tussen 1931 en 1989 werden in ons land in ten minste 32 jaren broedpogingen geconstateerd, met de grootste aantallen in de jaren 1935 (ten minste 33: Brouwer 1936, Lippens 1945, Lippens *et al.* 1966), 1958 (ten minste 26: Sponselee & Buise 1975, *Limosa* 33: 33) en 1965 (ten minste 40: Lippens *et al.* 1966).

In het voorjaar van 1989 werden vanaf eind april op diverse plaatsen in Nederland Steltkluten waargenomen. De meerderheid arriveerde tussen 5 en 20 mei en kort daarna werden broedgevallen geconstateerd. Dit artikel geeft een overzicht van het broeden in 1989 en eerdere jaren.

Broedgevallen in 1989

In onderstaand overzicht van de broedgevallen van de Steltkluut in Nederland in 1989 worden details over broedplaatsen, legdata en broedsucces gegeven. Er werden ten minste 22 broedgevallen vastgesteld, waarvan tien in Flevoland en twaalf in ZW-Nederland.

Oostvaardersplassen Op 8 mei werden voor het eerst vijf Steltkluten gezien in "De Waterlanden", een gedeelte van de Oostvaardersplassen (Fl). Op 11 mei waren daar twaalf vogels aanwezig en op 12 mei werd het eerste nest gevonden (twee eieren). Tussen 18 mei en 6 juni waren regelmatig 21 Steltkluten aanwezig. Bij controles tussen 19 en 29 mei werden acht nesten met eieren gevonden, met op 29 mei bovendien nog twee lege nesten, dat wil zeggen totaal zeker tien broedpogingen. Op 3 juni werden alle nesten door paarden en runderen vertrapt. Na die datum verbleven de Steltkluten nog korte tijd in ondiepe plassen langs de Oostvaardersdijk (o.a. 26 vogels op 5 juni: B. Voslamer, V. Wigbels).

Rammegors Tussen 13 mei en 21 juni werden op het Rammegors, een ingepolderd schor- en slikge-

bied tussen Tholen en St. Philipsland (Zld), geregeld maximaal zes Steltkluten waargenomen. Het gedrag van deze vogels in de tweede helft van mei (copulaties, aandragen van nestmateriaal) leek een voorbode van enkele broedgevallen. Een heftig alarmerend mannetje werd waargenomen op 19 mei (P. Stols). Op 27 mei waren hier nog drie vogels aanwezig. Eén van deze vogels alarmeerde sterk en voerde duikvluchten uit (R. Muis), hetgeen ten minste één broedgeval suggereerde. Op 10 juni was de plas waar de vogels zich ophielden, uitgedroogd. Op 10, 15 en 21 juni werd een paar waargenomen in een ander gedeelte van het gebied. Op 21 juni werd een heftig alarmerend mannetje gezien, alsmede een vrouwtje waarvan werd verondersteld dat het op een nest zat. Op 24 juni werd een klein jong waargenomen, maar na 30 juni was ook deze plas uitgedroogd en werden hier geen Steltkluten meer aangetroffen (E. Hooimeijer, P. Stols).

Krammer-Volkerak Vermoedelijk is een deel van de Steltkluten die in mei op het Rammegors verbleven, later uitgeweken naar het nabijgelegen Krammer-Volkerak. In deze voormalige zeearm, inmiddels verzoet, zijn na afsluiting in april 1987 uitgestrekte platen en schorren permanent drooggevallen.

Op een klein onbegroeid plaatje tussen de Philipsdam en de Slikken van de Heen (Zld) werd op 30 mei een nest met twee eieren gevonden. Op 2 juni stond het plaatje geheel onder water, zodat het nest was verdwenen (M. Jongenelen).

Op een vrijwel onbegroeide, tamelijk geïsoleerde landtong van de Slikken van de Heen zagen wij op 31 mei vijf Steltkluten, waarvan er twee alarmeerden, en vonden drie nesten met elk vier eieren (waaronder één windei). De nesten waren ondiepe kuiltjes, waarin enkele strootjes, en lagen binnen een straal van 10 m op een kale oever. De afstand tot/hogte boven de waterlijn bedroeg (in cm): 4/15, 10/3, en 0/0. Het laatste nest lag in het water, ongetwijfeld als gevolg van een recente peilverhoging. Op 6 juni waren hier nog slechts twee vogels aanwezig en was van het drietal nesten geen spoor meer te vinden. Niets wees op predatie of verstoring door mensen.

Eveneens op 6 juni werd het vijfde nest (vier eieren) in dit gebied gevonden op een geïsoleerd

plaatje aan de noordzijde van de Slikken van de Heen, hemelsbreed op nog geen kilometer van de eerder vermelde nestplaatsen. Dit nest lag op ongeveer 100 m van de waterlijn en in het centrum van een kolonie van 150 paar Kluten *Recurvirostra avosetta*. Een week eerder waren hier al twee alarmerende vogels gezien. Op 22 juni bleken drie van de vier eieren te zijn uitgekomen, en werden de *c.* drie dagen oude pulli geringd door PLM. Op 20 juli werd hier een paar met één vliegvlug jong gezien (H. J. M. Baptist).

Maten van de 15 eieren aangetroffen op de Slikken van de Heen bedroegen gemiddeld 44.8×31.9 mm, met als uitersten $41.7\text{--}47.6 \times 31.0\text{--}32.6$ mm.

Op de Slikken van Dinteloord (NB), eveneens langs het Krammer-Volkerak gelegen, werd op 20 juni één paar met nest aangetroffen. Bij het broeden wisselden de partners elkaar regelmatig af. De inhoud van het nest werd niet onderzocht. Vanaf 30 juni waren hier geen Steltkluten meer aanwezig. Harde wind met slagregens in de periode 20-30 juni kan de oorzaak geweest zijn van het mislukken van dit broedgeval (M. Jongenelen).

Zoommeer Het Zoommeer is een sinds 1986 van het getij afgesloten gedeelte van de Oosterschelde

nabij Bergen op Zoom (NB). Het water van het meer is inmiddels vrijwel zoet, maar de spaarzame vegetatie op de drooggevalen platen bestaat uit zoutminnende soorten. Op de in het Zoommeer gelegen Molenplaat werd vanaf 7 mei geregeld een paartje Steltkluten gezien; op 15 juni waren daar drie vogels, twee mannetjes en één vrouwtje. Op 27 juni troffen wij hier een paartje aan met twee enkele dagen oude jongen, welke werden geringd door PLM (figuur 1).

Op de Prinsesseplaat werd vanaf eind mei geregeld een paartje gezien, en op 17 juni drie vogels waarvan er één zat te broeden (H. Bult); op 24 juni werd een paar met twee ongeveer drie dagen oude pulli aangetroffen. De pulli werden geringd door PLM. Op 25 juni waren op de Molenplaat in totaal vijf volwassen en drie vliegvlugge juveniele Steltkluten aanwezig. Alle drie jongen waren geringd, hetgeen erop duidde dat volwassen en juveniele vogels van Molenplaat en Prinsesseplaat waren samengekomen. Slechts twee adulte vogels alarmeerden en hielden wacht.

Ossendrecht In het ven op het landgoed Het Grote Meer bij Ossendrecht (NB) werd op 2, 9 en 14 mei een paartje Steltkluten waargenomen. Op 3 juni waren er twee paartjes en werd op de oever van het ven een tweetal nesten gevonden (onderlinge afstand 5 m). In de loop van juni droogde het ven vrijwel geheel op. Op 14 juli werd hier nog één roepende vogel waargenomen, doch niets wees op succesvolle broedgevallen (R. M. Teixeira, H. Bult).

Sas van Gent De bezinkvijvers van een suikerfabriek nabij Sas van Gent (Zld) werden voor het eerst bezocht op 24 juni. Een paartje Steltkluten was aanwezig en de vogels alarmeerden luid. Het paar moet toen al jongen hebben gehad, want op 12 juli werden hier drie ongeveer drie weken oude jongen gezien. Op 22 juli waren de drie jongen vliegvlug (R. J. Remmerts e.a.). Overigens broedde op dit terrein ook in 1988 een paartje Steltkluten met succes (H. Castelijns). In dat jaar was dit het enige broedgeval in het gehele Deltagebied.

Discussie

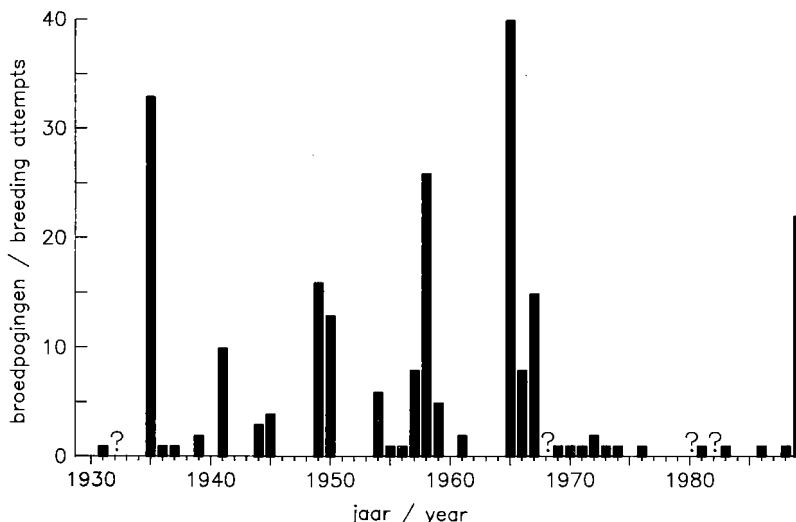
Met ten minste 22 broedgevallen was 1989 voor ons land het op drie na beste jaar voor Steltkluten in deze eeuw; alleen in 1935, 1958 en 1965 was het geconstateerde aantal Nederlandse broedgevallen groter (figuur 2, bijlage).

Eerdere invasies van Steltkluten in NW-Europa leken alle het gevolg te zijn van ongewoon droge omstandigheden in Zuid-Europese broedgebieden, met name Spanje en Zuid-Frankrijk (Vleugel & Wilmink 1953, von Westernhagen 1958, Lippens *et al.* 1966) en wellicht in Noord-Afrika (Bannerman 1961). Deze relatie leek ook in 1989 te bestaan. Over de situatie in Noord-Afrika hebben wij op het

Figuur 1. Donsjong van Steltkluut, Molenplaat, Bergen op Zoom (NB), 27 juni 1989. Downy chick of Black-winged Stilt *Himantopus himantopus*. (Hans Schekkerman).

Figuur 2. Aantal broedpogingen van Steltkluten in Nederland, 1930-1989. Numbers of breeding attempts of Black-winged Stilt in The Netherlands, 1930-1989.

moment van schrijven geen gegevens, maar in de Camargue (Zuid-Frankrijk) verlieten Steltkluten hun traditionele broedplaatsen massaal kort na aankomst in het vroege voorjaar van 1989 (J. Walmsley). Daarentegen was het broedseizoen 1989 in Noord- en West-Frankrijk uitzonderlijk goed (P. J. Dubois). In Spanje en Portugal was 1989 een normaal tot goed jaar voor broedende Steltkluten (R. Rufino). Een andere mogelijke oorzaak van het optreden van invasies van Steltkluten in NW-Europa in de laatste tijd is de toename van de omvang van de Zuidwesteuropese populatie (Cramp & Simmons 1983).

De herkomst van de in Nederland aanwezige Steltkluten kan worden geïllustreerd met een waarneming van een vogel met kleurringen (H. J. M. Baptist, R. Brouwer): op de Slikken van de Heen was van 19 mei tot 2 juni 1989 een vogel aanwezig die op 10 juli 1987 als volwassen, niet-broedend mannetje was geringd (ring Paris FT 99770) in het natuurreservaat Les Portes (Ile de Ré, Charente Maritime), Frankrijk (P. J. Dubois).

Op grond van een broedduur van 22-24 dagen (Lippens *et al.* 1966) en de ter beschikking staande veldwaarnemingen kan worden berekend dat de eieren in ten minste elf nesten in het Deltagebied in 1989 gelegd moeten zijn in de laatste decade van mei. Voor de nesten in Flevoland is de legerperiode moeilijker te berekenen, doch zeker is dat hier reeds op 12 mei een nest met eieren aanwezig was; voor een vijftal nesten kon worden berekend dat de eerste eieren tussen 10 en 18 mei moeten zijn gelegd. Ten aanzien van broedgevallen in België in het jaar 1965 stelden Lippens *et al.* (1966) dat eileg hoofdzakelijk plaatsvond in de laatste decade van mei en de eerste week van juni.

Het broedsucces van de Steltkluten die in 1989 in Nederland hebben gebroed, was gering: alleen in ZW-Nederland werden ten minste zeven jongen

vliegvlug. Oorzaken van het mislukken van veel broedgevallen waren: opdrogen van kleine plassen, uitspoelen van nesten langs grotere wateren (in ZW-Nederland) en vertrappen van nesten door vee (Flevopolders).

Dankwoord Aanvullingen op eigen waarnemingen werden ter beschikking gesteld door Henk Baptist, Hidde Bult, Ron Brouwer, Elly Hooimeijer, Mat Jongenelen, Rinus Muis, Rob Remmerts, Piet Stols, Ray Teixeira, Berend Voslamber en Vincent Wigbels. Henk Baptist leverde commentaar op een eerste versie van het manuscript. Directie Flevoland van Rijkswaterstaat verleende toestemming voor het verrichten van onderzoek in de door deze dienst beheerde terreinen in ZW-Nederland.

Summary

An invasion of Black-winged Stilts into The Netherlands during spring 1989 resulted in at least 22 breeding attempts (ten in Flevoland, twelve in various localities in the Delta area, SW. Netherlands). After 1935 (with at least 33 breeding attempts), 1958 (minimum 26) and 1965 (minimum 40), 1989 was the fourth best Black-winged Stilt year of the century in The Netherlands (fig. 2). Birds were sighted from late April onwards, and most eggs were laid in the course of the second half of May. Breeding success was low due to drying up of pools, flooding of nests along the larger waterbodies, and trampling of nests by horses and cattle. At least seven young fledged.

Literatuur

- ALLEIJN W. F., VAN DEN BERGH L. M. J., BRAAKSMA S., TER HAAR T. J. F. A., JONKERS D. A., LEYS H. N. & VAN DER STRAATEN J. 1971. Avifauna van Midden-Nederland. Van Gorkum, Assen.
- BANNERMAN D. A. 1961. The birds of the British Isles, 10. Oliver & Boyd, Edinburgh.
- BOEKEMA E. J., GLAS P. & HULSCHER J. B. 1983. Vogels van Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis, Groningen.

- BROUWER G. A. 1936. De invasie van den Steltkluut (*Himantopus himantopus* (L.)) in 1935. *Ardea* 25: 64-74.
- BUISE M. A. & TOMBEUR F. L. L. 1988. Vogels tussen Zwin en Saeftinghe. De avifauna van Zeeuws-Vlaanderen. Stichting Natuur- en Recreatieinformatie, Middelburg.
- CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. (eds) 1983. The birds of the Western Palearctic, 3. Oxford University Press, Oxford.
- DIJKSTRA H. & DE VRIES N. 1986. Eerste zekere broedgeval van de Steltkluut (*Himantopus himantopus*) in de provincie Groningen. *Grauwe Gors* 14 (3): 24.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. & BEZZEL E. 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 7. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- HAVERSCHMIDT F. 1942. Faunistisch overzicht van de Nederlandse broedvogels. Brill, Leiden.
- HENS P. A. 1965. Avifauna van de Nederlandse Provincie Limburg benevens een vergelijking met aangrenzende gebieden. Publ. natuurrk. Genoot. Limburg 15.
- LIPPENS L. 1945. Petite contribution à l'étude des oiseaux nicheurs de Hollande. *Ardea* 33: 223-225.
- LIPPENS L., MAES P. & VOET H. 1966. De Steltkluteninvasie – *Himantopus himantopus* – 1965 in België en Nederland. *Giervalk* 56: 135-161.
- MAUR K. 1987. Steltkluut *Himantopus himantopus*. In SOVON, Atlas van de Nederlandse Vogels. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, Arnhem.
- MEININGER P. L. 1979. Steltkluut *Himantopus himantopus*. In R. M. TEIXEIRA, Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- 1989. Populaties van enkele soorten broedvogels in het Deltagebied in 1988, met een samenvatting van tien jaar monitoring 1979-1988. (Nota GWA0-89.1007) Rijkswaterstaat Dienst Getijdewateren, Middelburg.
- VAN OORDT G. J. 1931. Drie nieuwe Nederlandse broedvogelsoorten. *Ardea* 20: 150-152.
- 1946. Breeding of Black-winged Stilts in the Netherlands in 1944 and 1945. *Brit. Birds* 39: 125-126.
- VAN DER PLOEG D. T. E., DE JONG W., SWART M. J., DE VRIES J. A., WESTHOF J. H. P., WITTEVEEN A. G. & VAN DER VEEN B. 1977. Vogels in Friesland, 2. De Tille, Leeuwarden.
- SPONSELEE G. M. P. & BUISE M. A. 1975. Avifauna van Oostelijk Zeeuws Vlaanderen. Middelburg.
- VLEUGEL D. A., WARREN J. A. M. & WILMINK G. F. 1948. Avifauna van Zuid-Beveland. *Ardea* 36: 1-39.
- VLEUGEL D. A. & WILMINK G. F. 1953. Steltkluteninvasies met broedgevallen in ons land. *Levende Nat.* 56: 101-108.
- VOET H. 1969. Een nieuwe beduidende vestiging van de Steltkluut, *Himantopus himantopus*, in 1967 aan de Beneden-Schelde, in verband met een kleine invasie in Europa. *Giervalk* 59: 3-30.
- VOGELWERKGROEP AVIFAUNA WEST-NEDERLAND 1981. Randstad en Broedvogels. Gianotten, Tilburg.
- WERKGROEP AVIFAUNA NATUUR- EN VOGELWACHT SCHOUWEN-DUIVELAND 1986. De vogels van Schouwen-Duiveland. Zierikzee.
- VON WESTERNHAGEN W. 1958. Ueber Verbreitung und Wanderungen des Stelzenläufers in Europa. *Orn. Beob.* 55: 138-155.
- ZOMERDIJK P. J., VAN ORDEN C., ZWART K., VERKERK W., MUUSERS B., FABRITIUS H.E. & DE VRIES C. 1971. Broedvogels van Noord-Holland Noord. Heijnis, Zaandijk.

*P. L. Meininger & H. Schekkerman,
Rijkswaterstaat Dienst Getijdewateren, afdeling
Biologie, Postbus 8039, 4330 EA Middelburg*

Aanvaard voor opname 17 januari 1990

Bijlage

Overzicht broedgevallen (en broedpogingen) van de Steltkluut in Nederland, 1930-89 (ieder geval betreft één broedgeval, tenzij anders aangegeven; onzekere gevallen staan tussen rechte haken; verwijzingen hebben ook betrekking op voorafgaande gevallen indien deze zonder verwijzing zijn). *Records of breeding (attempts) of Black-winged Stilts in The Netherlands, 1930-89 (each record refers to one breeding record unless otherwise stated; uncertain records are given within brackets).*

1931 (1) Beegden-Heel (de Peel) L (van Oordt 1931, Hens 1965). St. Jansteen bij Hulst Zld exemplaar gevonden (*Giervalk* 21: 137, *Orgaan Club ned. Vogelk.* 4: 162). [De vermelding in *Giervalk* 21: 137 dat in genoemde omgeving reeds jarenlang enkele paren zouden broeden, is nooit bevestigd (contra Buise & Tombeur 1988).]

1932 (?) Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen Zld drie oude vogels en één vliegvlug jong in het broedseizoen geschoten (*Orgaan Club ned. Vogelk.* 5: 174).

1935 (totaal 33+) Workum-Hindeloopen Fr. Smilde D drie. Agelo Ov. Genderingen Gld twee. Dijkmanshuizen (Texel) NH. Amstelmeer NH twee. Oostzijderveld (Zaandam) NH tien (Brouwer 1936). "Ook schijnt nog een

aantal legsels gevonden te zijn in De Veen, Waterland" NH, aantal? (Zomerdijsk *et al.* 1971). 8.5-21.7 Klein Waschmeer (Hilversum) NH max. 8 vogels, soms roepend, maar geen zekere broedgevallen, aantal? (Brouwer 1936). Hendrik-Ido Ambacht ZH (Brouwer 1936; zelfde geval als "IJsselmonde" in Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland 1981, ontleend aan *Levende Nat.* 56: 112). West-Zeeuwsch-Vlaanderen Zld (Brouwer 1936). Groot-Eiland (Hulst) Zld vier tot tien: een tiental paren waargenomen, begin juni verscheidene nesten (Lippens 1945). Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen acht paar waargenomen (Brouwer 1936). Hulst Zld drie legsels verzameld (*Limosa* 40: 118). Ospel L vier (Brouwer 1936, Haverschmidt 1942). [Een broedgeval gebaseerd op de waarneming van een adulte vogel met twee jongen op 8 mei 1935 bij Hilversum NH (Alleijn *et al.* 1971) is gezien de datum niet acceptabel.]

1936 (1) Diependal (Smilde) D (Haverschmidt 1942).

1937 (1) Miedenmeer (Wieringermeer) NH opgespoten terrein (Zomerdijsk *et al.* 1971).

1939 (2) Westenschouwen Zld (*Ardea* 28: 118). Nederweert (De Peel) L (Hens 1965).

1941 (10) Twiske NH (Zomerdijsk *et al.* 1971).

- 1944** (2-3) Beemster (Purmerend) NH (van Oordt 1946).
- 1945** (4) Mijdrecht U. IJsselmonde ZH (Vleugel & Wil-
mink 1953). Goesse Polder (Goes) Zld (Vleugel *et al.*
1948, Vleugel & Wilmink 1953). Koegat (Oost-Zeeuwsch-
Vlaanderen) Zld (Vleugel & Wilmink 1953, Sponselee &
Buise 1975). [Wormer & Jisperveld NH "enkele" (Zomer-
dijk *et al.* 1971, ontleend aan *Ardea* 34, maar aldaar niet
terug te vinden!]
- 1949** (15-16) Anjum Fr twee (van der Ploeg *et al.* 1977).
Heelsum Gld twee (*Ardea* 40: 146, Vleugel & Wilmink
1953). Wormer NH (*Limosa* 22: 391). Maire (Oosterland)
Zld (Werkgroep Avifauna Natuur- en Vogelwacht
Schouwen-Duiveland 1986). Heerenpolder (Goes) Zld.
Vlaamse Kreek (Hulst) Zld. Groot Eiland (Hulst) Zld
twee (*Ardea* 40: 146). Koegat (Vogelwaarde) Zld. Graauw
Zld (Sponselee & Buise 1975). Groote Gat (Oostburg) Zld
twee à drie. Baarzandse Kreek (Breskens) Zld (*Ardea* 40:
146).
- 1950** (13) Oostburg Zld twaalf (*Levende Nat.* 56: 104,
Limosa 26: 113). Groot Eiland (Hulst) Zld (*Ardea* 40: 87,
Limosa 26: 113).
- 1954** (6) Kleimeer (Geestmerambacht) NH vier. Eters-
heim NH (*Ardea* 43: 251). Philippine Zld (*Limosa* 27:
156).
- 1955** (1) Grote Vogel (Hengstdijk) Zld (Sponselee &
Buise 1975).
- 1956** (1) Rottevliet (Graauw) Zld (Sponselee & Buise
1975).
- 1957** (8) Inlagen Schouwen Zld (Werkgroep Avifauna
Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland 1986). Vo-
gelwaarde Zld (*Limosa* 32: 53; zelfde als Van Lyndenpol-
der in Sponselee & Buise 1975). Rottevliet (Graauw) Zld
(Sponselee & Buise 1975). Bakkersdam Zld vier (Lippens
et al. 1966). Groote Peel L (*Vogeljaar* 6: 60).
- 1958** (26+) Oostelijk Flevoland vijf (*Vogeljaar* 6: 60,
Limosa 32: 72-73, 32: 176, 33: 33). Wijk bij Duurstede U
(*Limosa* 33: 33) (zelfde geval als Houten U (Alleijn *et al.*
1971) en Culemborg Gld *Vogeljaar* 6: 60). Oosterschenge
(Goes) Zld twee (*Limosa* 33: 33). Oost-Zeeuwsch-Vlaan-
deren Zld 16+ (Sponselee & Buise 1975). Strabrechtse
Heide NB. Tilburg NB (*Limosa* 33: 33).
- 1959** (5) Knardijk Fl twee (*Limosa* 34: 160, 34: 205).
Wolphaartsdijk Zld (*Vogeljaar* 7: 174). Hontenisse Zld.
Oostburg Zld (*Limosa* 34: 205).
- 1961** (1-2) Knardijk Fl een à twee (*Limosa* 36: 26, *Li-
mosa* 42: 127).
- 1965** (40) Knardijk Fl (*Limosa* 40: 34). Oostzijderveld
(Oostzaan) NH drie (*Limosa* 40: 34, *Vogeljaar* 13: 510).
[Broedgeval te Halfweg NH vermoedelijk gebaseerd op
misverstand: *Vogeljaar* 15: 373]. Spijkenisse ZH (*Limosa*
40: 34). Groote Gat (Oostburg) Zld drie. Canisvliet (Sas
van Gent) Zld. Driekwart (Kanaal Gent-Terneuzen) Zld.
Axel Zld 17 à 18. Saeftinghe Zld twaalf (Lippens *et
al.* 1966). [Waarschijnlijk St. Kruis Zld (Lippens *et
al.* 1966).]
- 1966** 8 Grote IJpolder (Halfweg) NH (*Limosa* 42: 55).
Axel Zld zes (Voet 1969). Saeftinghe Zld (*Wielewaal* 33:
15, *Limosa* 42: 55, *Vogeljaar* 15: 379). [Twee à drie broed-
gevallen bij Noordwijk, genoemd door Glutz von Blotz-
heim *et al.* (1977) hebben betrekking op Kluten
(*Vogeljaar* 14: 184).]
- 1967** 15 Knardijk Fl drie (*Limosa* 42: 55). Groote Gat
(Oostburg) Zld twee (*Limosa* 42: 55, Voet 1969). Plaote
(Oostburg) Zld (Voet 1969). Axel Zld vijf (Sponselee &
Buise 1975). Polderse Kreek Zld (Voet 1969). Saeftinghe
Zld. Nieuw Namen Zld twee (Sponselee & Buise 1975).
- 1968** ? [Onbevestigd broedgeval Oostzijderveld NH
(Zomerdijk *et al.* 1971).]
- 1969** 1 Polsvliet Zld (Buise & Tombeur 1988).
- 1970** 1 Knardijk Fl (*Limosa* 45: 74). [Mogelijk Saef-
tinghe, Zld (Buise & Tombeur 1988).]
- 1971** 1 Zuidelijk Flevoland (*Limosa* 46: 81).
- 1972** 2 Knardijk Fl. Zwartenhoek (Axel) Zld (*Limosa*
47: 41).
- 1973** 1 Zuidelijk Flevoland (Meiningering 1979). Zwar-
tenhoek (Axel) Zld (*Limosa* 48: 108, Buise & Tombeur
1988).
- 1974** 1 Axel Zld opgespoten terrein (*Vogeljaar* 22:
903).
- 1976** 1 Biesbosch (Meiningering 1979).
- 1980** ? [Mogelijk Lauwersmeer Gr (*Limosa* 58: 159,
Bockema *et al.* 1983).]
- 1981** 1 Zuidelijk Flevoland (*Limosa* 55: 129-130).
- 1982** ? [Mogelijk Flevopolders (Mauer 1987).]
- 1983** 1 Slikken van Flakkee (Grevelingen) ZH (*Limosa*
59: 18).
- 1986** 1 Vloeiervelden Ter Apel Gr (Dijkstra & de Vries
1986).
- 1988** 1 Sas van Gent Zld (Meiningering 1989).
- 1989** 22 Oostvaardersplassen Fl tien. Sas van Gent
Zld. Rammegors (St. Philipsland) Zld. Krammer-Volke-
rak Zld en NB zes. Ossendrecht NB twee. Zoommeer
(Bergen op Zoom) NB twee (dit artikel).

